

KÖY ENSTİTÜLERİNİN MUHALİFLERİ: KİMLER, NEDEN KÖY ENSTİTÜLERİNE KARŞI ÇIKTILAR?

OPPONENTS OF THE VILLAGE INSTITUTES: WHO AND WHY DID THEY OPPOSE VILLAGE INSTITUTES?

Özlem SEYHAN*

Geliş Tarihi/Received:15.04.2025

Kabul Tarihi/Accepted:04.10.2025

SEYHAN, Özlem, (2026), "Köy Enstitülerinin Muhalifleri: Kimler, Neden Köy Enstitülerine Karşı Çıktılar?", Belgi Dergisi, S.31, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2026/1, ss. 119-139, (DOI: 10.33431/belgi.1676192)

Öz

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkenin her yönden kalkınması hedefi benimsenmiş, çağdaş, ileri ve tam bağımsız bir Türkiye'ye erişmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ülkenin refah seviyesini artırmanın en önemli yollarından biri olarak görülen eğitim seferberliği ise, erken cumhuriyet devrinin temel uğraşı haline gelmiştir. Uzun yıllar cehaletle, hastalıklarla ve ekonomik sıkıntılarla mücadele etmek zorunda kalan Anadolu halkının çağdaş ve aydın bireyler olarak tarımda ve hayvancılıkta ileri tekniği kullanabilen, yurt ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, ekonomik anlamda müreffeh bir yaşam sürmesi istenmiştir. Köyü ve köylüyü kalkındırma projesi olarak ortaya çıkan girişimler ülkede yeterli sayıda öğretmen bulunmaması ve bu öğretmenleri köyde kalmaya mecbur etmenin imkânsızlığı nedeniyle çeşitli zorlukları da beraberinde getirmiştir. Nitekim 1936 yılında Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Eğitim Kurslarıyla birlikte bir model oluşturan bu okullar Köy Enstitüleri fikrinin doğmasına yol açmış ve çeşitli çalışmaların sonunda Köy Enstitülerinin kurulmasına dair kanun 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak Türkiye'nin çok partili hayata geçişi ile yükselen muhalif söylemler ve komünistlik ithamları Köy Enstitülerinin hedef alınmasına yol açmıştır. 1946 yılından itibaren Şemsettin Sırer'in Milli Eğitim Bakanlığı ile Köy Enstitülerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu çalışma ile kimlerin, hangi gerekçelerle Köy Enstitülerini eleştirdiği dönemin şartları içerisinde irdelenecektir. Öyle ki uzun yıllar Köy Enstitülerinin misyonu ve faaliyetleri farklı siyasi ve ideolojik çevrelerce mercek altına alınmış, enstitülerin açık kalmasını savunanlar ile kapatılmasını savunanlar adeta kalem savaşı vermiştir. Nitekim yalnızca bir eğitim kurumu olarak görülmesi gereken Köy Enstitülerine gösterilen olumlu ve olumsuz yaklaşımlarda ne gibi dinamiklerin etkili olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Dönemin basın yayın organları ve aydınların fikirlerini tartıştığı düşünce yazıları bu çalışmanın temel yönlendiricisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, eğitim, öğretim, komünizm, sosyalizm, din, milliyetçilik, muhafazakârlık.

* Dr., akpinarr_ozlem@hotmail.com, (<https://orcid.org/0009-0002-0103-5072>).

Abstract

With the proclamation of the Republic, the goal of development of the country in all aspects was adopted, and various studies were carried out to achieve a modern, advanced, and fully independent Türkiye. The education campaign, which was seen as one of the most important ways to increase the country's level of welfare, became the main concern of the early republican period. The Anatolian people, who had to struggle with ignorance, diseases, and economic difficulties for many years, were expected to live an economically prosperous life as modern and enlightened individuals who could use advanced techniques in agriculture and animal husbandry, closely follow the developments in the country and in the world, and adopt Atatürk's principles and reforms. The initiatives that emerged as village and villager development projects brought with them various difficulties due to the lack of a sufficient number of teachers in the country and the impossibility of forcing these teachers to stay in the village. As a matter of fact, Village Teacher Training Schools were opened in 1936. These schools, which formed a model together with the Instructor Courses, led to the emergence of the idea of Village Institutes, and as a result of various studies, the law on the establishment of Village Institutes was accepted on April 17, 1940. However, with Türkiye's transition to a multi-party system, rising opposition discourses and accusations of communism led to the Village Institutes being targeted. Starting from 1946, some changes were made in the Village Institutes under Şemsettin Sıralı's Ministry of National Education. This study will examine who criticized the Village Institutes and on what grounds, within the conditions of the period. So much so that for many years, the mission and activities of the Village Institutes were put under the spotlight by different political and ideological circles, and those who advocated keeping the institutes open and those who advocated their closure literally fought a war of pens. As a matter of fact, it will be tried to explain what kind of dynamics are effective in the positive and negative approaches towards Village Institutes, which should be seen only as an educational institution. The press and media organs of the period and the opinion articles discussing the ideas of the intellectuals were the main guides of this study.

Keywords: *Village Institutes, education, teaching, communism, socialism, religion, nationalism, conservatism.*

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından uzun yıllar devam eden savaşların etkisini ülke üzerinden silmek ve halkın her anlamda kalkınmasını sağlamak yeni rejimin temel hedefi haline gelmiştir. Çağdaş ve ileri medeniyetler seviyesine erişmek için ise başta iktisadi, içtimai ve kültürel alanlarda çeşitli kalkınma programları hazırlanmıştır. Topyekûn kalkınmayı sağlamak için ise eğitim seferberliği zaruri bir uğraş halini almıştır. Milli Mücadelenin zafere ulaşmasında aktif rol alan ve savaşın yükünü taşıyan Anadolu halkının uzun yıllar hastalıklarla, maddi sıkıntılarla ve cehaletle mücadele etmek zorunda kaldığı göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda başta köyü ve köylüyü kaldırmak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır¹. Halkın, tohum ıslahı, sulama ve hayvan hastalıklarının erken teşhis edilmesi, süt veriminin artırılmasında uygun tekniği kullanabilmesi dolayısıyla iklim ve coğrafi koşullara bağlı kalmadan ekonomik faaliyetlerini yürütebilmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda halkın Atatürk ilke ve inkılâplarını benimseyen okuryazar, aydın bireyler olması arzulanmıştır².

Tarih boyunca bir vergi kaynağı olarak görülen ve savaşların tüm yükünü çeken milletin, cumhuriyetle birlikte demokratik ve insani şartlara uygun bir hayat sürmesi istenmiştir. Sanatçının ve aydının kendi kültürünü tanıyarak ve ondan ilham alarak yeni eserler ortaya koyması³, Anadolu'nun doğal ve beşeri güzelliklerinin sanat eserlerine konu olması da yine köye yönelimin bir diğer boyutunu oluşturmuştur⁴. Bununla birlikte Anadolu'da hâkim olan batıl inançlar, hurafeler ve daha önemlisi şeriat arzusu genç cumhuriyet rejiminin ideallerini halka benimsetme zaruretinin doğurmuştur. Ayrıca iktidarın kırsalda kendini hissettirememesi ve pek çok bölgede feodal sistemin devam etmesi de köy meselesini gündemde tutmaya yetmiştir. Nitekim bütün bu gerekçelerle başta eğitim olmak üzere kırsala hizmet götürmek cumhuriyet rejiminin en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Ancak ülkedeki öğretmen sayısının yetersizliği ve öğretmenlerin taşrada kalmak istememesi nedeniyle çeşitli zorluklar yaşanmıştır⁵. Sırf köydeki öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1936 yılında Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Daha sonra kurulan Eğitim Kursları ise Köy Enstitüleri fikrinin doğmasına yardımcı olmuştur. Nitekim Köy Enstitülerinin kurulmasına dair kanun 17 Nisan 1940 tarihinde dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ve İlk Öğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un girişimleriyle kabul edilmiştir⁶.

İlkokulu bitirmiş köy çocukları arasından sınavla seçilen öğrencilerin köyden uzaklaştırılmadan Köy Enstitüleri aracılığıyla eğitilerek yine köye yararlı bireyler haline getirilmesi kanunun temel amacıdır. Maddi ve manevi sıkıntılar içerisinde bulunan köy çocuklarından başarılı olan ve eğitimine devam etmek isteyenler Köy Enstitülerine kabul edilmiştir⁷. Kız ve erkek öğrencilerin cinsiyetlerine göre demircilik, inşaat, kooperatifçilik, hasta ve çocuk bakımı, dikiş nakış gibi meslekler öğretilcektir. Eğitim boyunca başarı

¹ Kazım Sayman, "Bir Hamle Yapıyoruz", *Türk'e Doğru*, Kasım 1946, S. 18, s. 7.

² Ahmet Özgür Türen, *Köy Enstitüleri Dosyası*, Destek Yayınları, İstanbul 2018, s. 18-25.

³ Gökalep, Ziya, "Dehaya Doğru (Küçük Mecmuadan)", *Türk Yurdu*, Kasım 1942, C. 26, S. 5-6, s. 180-183.

⁴ Erkan Cevizliler – Harun Aydın, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Seferberliği: Köy Enstitüleri*, Ertural Akademi Yayıncılık, Erzurum 2020, s. 25; Doğruay, "İbrahim Zeki Burdurlu", *Türk'e Doğru*, Kasım 1946, S. 18, s. 13; İbrahim Yılmaz, "Köyüme Özlem", *Türk'e Doğru*, Kasım 1946, S. 18, s. 14; Tahir Baykurt, "Öğleyin", *Türk'e Doğru*, Kasım 1946, S. 18, s. 14.

⁵ Feyzullah Ezer, "Köy Enstitülerinin Türk Eğitim tarihindeki Yeri ve Önemi", *Belgi Dergisi*, Ocak 2020, C. 2, S. 19, s. 1786 – 1804.

⁶ Özner Özden Aslan, "Köy Enstitülerinin Toplum Kalkınmasındaki Rolü", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Aralık 2019, C. 6, S. 1, s. 104.

⁷ Saffet Çalışır, "Köy Enstitümüzden Yetişenler: Ali Dündar", *Türk'e Doğru*, Ekim 1946, S. 17, s. 12.

gösteren öğrenciler yükseköğretim görebilecektir⁸. Eğitimi başarı ile tamamlayarak öğretmenler olanlar Maarif Vekâletinin gösterdiği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecburdur. Bunlara tayin edildikleri yerde kullanmak üzere tarım aletleri, tohum, hayvan, fidan ve çeşitli demirbaşlar bir defaya mahsus olmak üzere devlet tarafından verilir. Öğretmen olamayanlar ise yine köye dönerek öğrendikleri mesleklerden birini icra edecektir. Enstitülere verilen tarla, bahçe ve tarım aletleri sayesinde yeme içme gibi giderleri kendisi karşılayan enstitülüler devlete maddi bir yükümlülük getirmeyecektir⁹. Bu esaslar üzerine inşa edilen enstitüler şehir merkezlerinden uzakta, köylere yakın, kara ve demiryolu bağlantısı olan, tarıma elverişli ve ihya edilmeyi bekleyen arazilerin üzerinde kurulmuştur. Ülkenin her bir köşesini kalkındırırken herkese eşit eğitim olanaklarını sunmayı da hedefleyen enstitülerde eğitim 5 yıl olarak belirlenmiştir. Tarım, teknik, kültür ve sanat derslerinden oluşan müfredatta uygulamalı eğitim benimsenmiştir¹⁰. Aslında Köy Enstitüleri ile köyün temel ihtiyaçlarını karşılayacak ve köyü çağdaş, müreffeh bir yapıya ulaştıracak bireyler eğitime çalışılmıştır¹¹. Öyle ki tarımsal üretime dayalı olan köy ekonomisinin kalkınmasının yolu doğru yöntem ve tekniklerle ekim dikim yapmaktan geçmektedir. Yine aynı şekilde tohum ıslahı, hayvan yetiştiriciliğinde kullanılan ileri teknikler, et ve süt verimini artırmak, hastalıklarla başa çıkmak öğretmenin görevlerindendir. Bununla birlikte yaparak öğrenme tekniği ile halka kültürel birikim kazandırmak, okuma sevgisi aşılamak, sanattan ve edebiyattan anlayan aydın bireyler yetiştirmek¹², bebek ve çocuk ölümlerini engelleyerek salgın hastalıklarla başa çıkmak ve halk sağlığını korumak enstitülünün diğer vazifelerindendir¹³. Görüldüğü gibi cumhuriyetin temel ilkeleri ve köyü kalkındırmak hedefi bu yolla temin edilmek istenmiştir¹⁴. Nitekim enstitülerin kurulduğu yıllarda farklı ideolojik çevrelerden olumlu eleştiriler aldığı da bir gerçektir¹⁵. Ancak Köy Enstitüleri Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve sosyal dönüşümlerinde etkisiyle uzun yıllar devam edecek tartışmaların merkezine yerleşmiş ve zaman içerisinde çeşitli reformlara tabi tutulmuştur.

Türkiye'nin çok partili hayata geçişi ile yükselen muhalif söylemler ve komünistlik ithamları Köy Enstitülerinin hedef alınmasına yol açmıştır. Hasan Âli Yücel komünistleri desteklemek ve Türkçü Turancı harekete düşmanlık beslemekle suçlanmıştır. Bu bağlamda 1946 yılından itibaren Şemsettin Sırrı'nın Milli Eğitim Bakanlığı ile Köy Enstitülerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. İlk olarak uygulama derslerinin saatleri azaltılırken kültür dersleri artırılmış, teorik dersler dışındaki faaliyetler sınırlandırılmış, öğrencilerin okuduğu kitapların seviyelerine uygun olmadığı gerekçesiyle dünya klasiklerinden yapılan çeviriler enstitülerden uzaklaştırılmıştır. Öğretmen maaşları düzenlenmiş, Yüksek Köy Enstitüleri kapatılmış ve 1948 yılında iş eğitimi derslerinin eğitim programından çıkartılması ile

⁸ Emine Öztürk, *Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri*, Rağbet Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 31-32; Songül Boybeyi – Songül Sallan Gül, "Cumhuriyet Aydınlanmasının Kısa Tarihi: Köy Enstitülerini Çevreleyen Tarihsel ve Toplumsal Koşullar ve Bugüne Çıkarsamalar", *Toplum ve Demokrasi*, Mayıs – Ağustos 2008, C. 2, S. 3, s. 67-92

⁹ *Resmî Gazete*, 20 Nisan 1940, S. 13682.

¹⁰ Ayşegül Tural, "Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Aralık 2016, C. 4, S. 2, s. 17-21.

¹¹ Ali Gürsel, "Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitüleri", *Asia Minör Studies*, 2018, C. 6, S. 11, s. 1-11.

¹² A. M. Celal Şengör, *Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul 2023, s. 130-140.

¹³ Nurgün Koç, "Köy Enstitüleri Hakkında Sözlü Tarih Araştırması", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 23, s. 63-69.

¹⁴ Saffet Çalışır, "Köy Enstitülerinde Şiir Anlamı", *Türk'e Doğru*, Mart 1946, S. 13, s. 9-10.

¹⁵ Orhan Seyfi Orhon, "Köy Enstitüleri", *Çınaraltı*, Kasım 1944, S. 121, s. 1-3.

enstitülerin hüviyeti büyük oranda değişmiştir¹⁶. 1951 yılında köylünün okul inşaatında çalışma zorunluluğu kaldırılmış, 1954 yılında ise Köy Enstitüleri öğretmen okullarına dönüştürülmüştür¹⁷. Ancak uzun yıllar Köy Enstitüleriyle ilgili tartışmalar devam etmiş, Köy Enstitüleri ile ilgili pek çok akademik çalışma yapılmıştır¹⁸. Bu makale ile ise kimlerin, neden ve hangi gerekçelerle Köy Enstitülerini eleştirdiği dönemin şartları içerisinde irdelenmiştir.

A. Köy Enstitülerinin Muhalifleri

II. Dünya Savaşı boyunca savaşa katılmayan ancak izlediği aktif tarafsızlığı nedeniyle dış politikasını dünyadaki siyasal gelişmeler doğrultusunda şekillendiren Türkiye'nin iç politikası da bu durumdan etkilenmiştir¹⁹. Öyle ki Almanya'nın üstünlük kazandığı yıllarda ülke genelinde milliyetçi ve nasyonalist yaklaşımlara kısmen daha müsamahalı yaklaşılırken 1944 yılından itibaren Sovyet Birliği'nin cephede art arda zafer elde etmesi ve Türkiye ile dostluk ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik girişimler nedeniyle sosyalist fikirlere karşı daha ılımlı bir tavır takınılmıştır. Başka bir ifadeyle Türkiye'nin siyasal girişimleri ülke içindeki ideolojik çehreyi de etkilemiş, toplumda milliyetçilik ve komünizm fikri çeşitli çevrelerce kabul görmüştür. Nitekim 1944 yılında Türkçülerin tahkikata uğramasında ve Türkçülük Turancılık Davasında Türk dış politikasının etkisinin bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte iç politika yaşanan yenilikler, siyasi ve idari kadronun değişmesi de *"öncekiler ile sonrakiler"* arasında bir takım ideolojik çatışmaların yaşanmasına yol açmıştır. Köy Enstitüleri özelinde ise Hasan Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılması ve yerine Reşat Şemsettin Sırer'in gelmesi enstitülere yönelik yaklaşımın değişmesine yol açmıştır. Özellikle 1947 yılında Meclis'te yapılan konuşmalarda eski bir Maarif Vekilinin komünizm taraftarlığı yaptığı ve komünistleri himaye ettiği şeklindeki ithamlar yeni bir tartışmayı başlatmıştır. Hasan Âli Yücel yayınladığı açık mektuplarla bahsi geçen bu eski bakanın kim olduğunu sormuş, Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı Kenan Öner ise *"o Maarif Vekili sizsiniz"* demiştir²⁰. Bunun üzerine Hasan Âli Yücel Kenan Öner'e hakaret davası açmıştır²¹. Bahsi geçen davalar basın tarafından ilgi ile takip edilirken Hasan Âli Yücel'e yönelik komünistlik ithamları ve Köy Enstitülerine yönelik eleştiriler bu dönemden itibaren artış göstermiştir. Gözden kaçırılmaması gereken en önemli nokta Türkçülük Turancılık Davasında da²² Hasan Âli Yücel Kenan Öner Davasında da Hasan Âli Yücel'in milliyetçi camia tarafından komünizmi desteklemekle ve komünistleri korumakla suçlanmasıdır²³. Bu gelişmeler ışığında 1947 yılından itibaren şiddetle artan Köy Enstitüleri eleştirilerinde Hasan Âli Yücel'e karşı duyulan şahsi husumetin etkisinin olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim bilhassa Yücel ve Tonguç zamanındaki

¹⁶ Mithat K. Vural, "II. Dünya Savaşı Sonrası Anti-Komünist Siyasal İklimin Köy Enstitüleri'nin Kapatılmasına Etkisi", *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 10, Eylül 2014, s. 166-184.

¹⁷ BCA., BÖKM., 30-1-0-0/90-567-6/ 22.03.1954.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Nurgün Koç, Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Köy Enstitüleri Çalışmaları, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2024; Nurgün Koç, "Türkiye'de 'Köy Enstitüleri' Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010'a Kadar)", *Tarih Yazımı*, 2020, C. 2, S. 1, s. 13-36; Nurgün Koç, "Türkiye'de 'Köy Enstitüleri' Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi II (2010-2015)", *Tarih Yazımı*, 2021, C. 3, S. 2 s. 222-239.

¹⁹ Nezihe Selcen Korkmazcan, İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Diplomasisi, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, s. 71-179.

²⁰ Nurettin Gülmez – Arife Cibil Yıldırım, "Hasan Âli Yücel - Kenan Öner Davasının Türk Basınına Yansıması", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2021, C. 8, S. 4, s. 1422-1455.

²¹ Hasan Âli Yücel, *Davam*, İş Bankası Kültür Yayınları, (Ed. Ali Alkan İnal), İstanbul 2019, s. 3-5.

²² Hülya Öztekin, "1944 İrkçılık Turancılık Davası ve Basındaki Tartışmaları", *Selçuk İletişim*, 2018, C. 11, S. 1, s. 215-216.

²³ Nihal Atsız, "Hasan Ali Hesap Vermelidir", *Altınışık*, Nisan 1947, C. 1, S. 5, s. 3-6.

enstitü kadrolarının değiştirilmesine yönelik çeşitli girişimlerde bulunulmuş, enstitülerin milliyetçi öğretmenlerde donatılması istenmiştir.

Enstitülerde eğitim gören öğrencilerin milli ve manevi değerlerden mahrum bırakılarak yabancı kültürlerin etkisi altında kaldığı, milli şuurdan uzak bir şekilde yetiştirildiği, bu okullarda komünizm propagandasının yapıldığı ve ahlaka mugayir bazı olayların meydana geldiği²⁴ gibi iddialar bütün eleştirilerin merkezini oluşturmuştur. Kısım muhafazakâr ve mukaddesatçı bir tavır benimseyen Demokrat Parti döneminde²⁵ ise basın yayın organları çoğalmış, çeşitli sivil toplum örgütleri kurulmuş ve bu çerçevede dinî ve millî söylemler artmıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı'nın ardından dünyaya hâkim olan çift kutuplu dünya düzeni, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği'nin liderlik ettiği doğu-batı bloğu ve Türkiye'nin NATO'ya girmek suretiyle dış politikasında ABD merkezli bir siyaset tercih ediyor olması iç politikayı de derinden etkilemiştir. Sol fikir akımları ve sol görüşlü aydınlar komünizmin örtülü destekçileri olmakla suçlanmıştır²⁶. Köy Enstitüleri de başta sosyalist ve komünist fikirleri yaymak ve gençlerin milli ve manevi değerlerini yozlaştırmak gibi gerekçelerle Türkiye'deki siyasal gelişmelerin de etkisiyle uzun yıllar eleştirilmiştir²⁷. Köy Enstitülerinin Türkiye'yi "içten zayıflatmak ve sinsî bir planın eseri olarak ülkeyi yıkıma götürmek" amacıyla açıldığı ileri sürülmüştür²⁸. Bu çalışmada *Orkun*, *Ötügen*, *Toprak*, *Millî Yol*, *Serdengeçti*, *Töre*, *Devlet*, *Türk Yurdu*, *Önasya*, *Altınışik* gibi basın yayın organları ana kaynak olarak kullanılmıştır. Büyük oranda aynı fikirlere sahip olan milliyetçi kanat Köy Enstitülerine şiddetle karşı çıkarken İslamcı ve muhafazakâr kesimin de benzer duygularla hareket ederek bilhassa din konusunda hassasiyet geliştirdikleri görülmüştür. Bu bağlamda II. Dünya Savaşı sonrasında milliyetçilik, İslamcılık ve muhafazakârlığın ortak paydada kesiştiği gözden kaçırılmamalıdır²⁹. Aşağıdaki fikirler genel mahiyetiyle 1946 yılı sonrası Köy Enstitülerine muhaliflerin bakış açısını ve gerekçelerini göstermeyi amaçlamaktadır.

B. Köy Enstitülerine Yönelik Eleştiriler

Köy Enstitülerine yönelik eleştirileri kesin ve net çizgilerle başlıklara ayırmak konunun giriftliği nedeniyle mümkün değildir. Ancak burada okuyucuya daha berrak bir zemin oluşturmak için aşağıdaki bölümlerin yapılması uygun görülmüştür. Enstitülerde komünizm ve solcu faaliyetlerin yürütüldüğüne dair iddialar ise bütün eleştiri ve tepkilerinin merkezinde yer almıştır. Öyle ki öğretmenlerin yetkinliği, kütüphanelerin içeriği, uygulama dersleri, dini konulardaki hassasiyet, Köy Enstitülerinin kurulduğu yerler, halkın inşaatlarda çalıştırılması, hatta yolsuzluk iddiaları dahi komünizm bağlamında ele alınmıştır. Nitekim bütün tepkiler komünizmle mücadelenin bir uzantısı olarak kendini göstermiş, enstitülerin yeniden açılması fikriyle yapılan konferans ve açık oturumlarda da bu durum milliyetçi camia tarafından açıkça dile getirilmiştir.

1. Köy Enstitülerinin Köy ve Kasabalardan Uzak Bölgelere Kurulması

Köy Enstitüleri çeşitli gerekçelerle eleştirilmiş en başta şehirlerden ve köylerden uzak ücra köşelerde kurulması, buralarda inşa edilen yapıların giderlerinin halk tarafından karşılanması ve öğrencilerin bahsi geçen inşaatlarda çalıştırılması bir nevi yolsuzluk ve

²⁴ Nurgün Koç, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İdeal Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 447-458.

²⁵ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul 2013, s. 134.

²⁶ Abdulazim Şimşek, *Komünistin Eşkâli Türkiye'de Antikomünizm*, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 288-290.

²⁷ Lütfi Arslan, *Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri*, Nobel Yayınevi, Ankara 2022, s. 61-65.

²⁸ "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, Kasım 1951, S. 57, s. 1-2.

²⁹ Murat Kılıç, *Allah, Vatan, Soy Millî Mukaddesat Türk Milliyetçiler Derneği (1951-1953)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

emek sömürüsü olarak değerlendirilmiştir³⁰. Halkın öğretmen olması için gönderdiği gençlerin adeta “*Sibiryâ kürek mahkûmu gibi çalıştırıldığı*” dile getirilmiştir³¹. Bununla birlikte enstitülerde öğrenim gören gençlerin öğretmen olduktan sonra köyde mecburi olarak kalması başka bir yere ve şehre gitme hakkından mahrum olması eleştirilen konulardan biridir³². Şehirde eğitim gören gençlerin her türlü hakka sahip olmasına rağmen enstitülülerin köyden çıkamaması adeta esaret olarak değerlendirilmiştir³³. Türk köylüsünün fakirliğine rağmen enstitülerin kurulması için milyonlarca lira verdiği, enstitü inşaatlarında çalıştığı, oğlunu ve kızını öğretmen olacakları hayaliyle enstitülere gönderdiği, bütün bu fedakârlıklara rağmen Türk köylüsünün yüz yıllar boyunca muhafaza ettiği değerlerinin ayaklar altına alındığı ifade edilmiştir³⁴. “*Halk için halka rağmen*” anlayışı ve sloganıyla halkın uzun yıllar enstitüler aracılığıyla ezildiği vurgulanmıştır³⁵. Bu iddialara göre, ilim ve irfan için hiçbir zorluktan kaçmayan Türk köylüsü kötü niyetli çevrelerin emellerine alet edilerek hüsrana uğratılmış, verilen eğitimlerle Türk gençlerinin “*ezeli düşman kabul edilen Moskoflara karşı*” sempati ile yaklaşmasına vesile olunmuştur³⁶. Görüldüğü üzere Türk milliyetçilerinin en çok karşı çıktığı konu gençlerin komünizm ve Sovyetler Birliği’ne karşı sempati duyma ihtimalidir³⁷.

Enstitülerde yalnızca köy çocuklarının eğitim alabiliyor olması ise eleştirilen bir diğer konudur. Öyle ki şehir çocuklarının köy öğretmeni olmaktan mahrum bırakıldığı ileri sürülerek Türkiye’de köylü – şehirli ayrılığının başlatıldığı söylenmiştir. Halkın yüzyıllar boyunca farklı gerekçelerle ayrıştırıldığı, enstitüler aracılığıyla da köylü şehirli arasında uçurumun oluşturulmaya çalışıldığı vurgulanmıştır³⁸. Derslerde şehir ahalisinin yüzyıllar boyunca köylüyü derebeyi gibi sömürdüğü, toprak kiralamak suretiyle köylünün çok düşük ücretlere çalıştırıldığı, köylerdeki sefaletin ve geriliğin sebebinin de bu olduğu iddia edilmiştir. Enstitü karşıtlarına göre köy çocuğunun uzun yıllar boyunca devam eden bu sömürü düzenine karşı koyması ve ayaklanması teşvik edilerek adeta bir kargaşa ortamı yaratılmak istenmiştir³⁹. Bu iddialara göre asıl amaç ise Stalin’in “*kuvvetleri parçala ve ez*” prensibine uygun olarak Türkiye’de şehirli ve köylü birbirine düşman edilerek bir sınıf kavgası yaratmaktır⁴⁰.

2. Köy Enstitülerinde Eğitim Veren Öğretmenlerin Durumu

Ülkeyi kalkındırmak ve köye çağdaş bir hüviyet kazandırmak için kurulan enstitülerde görev yapan öğretmenlerin ve diğer eğitimcilerin ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği uzun yıllar tartışılmıştır. Enstitü karşıtı kesim bahsi geçen öğretmenlerin yetkin ve donanımlı olmadığını, öğrenciye iyiyi ve doğruyu öğretmekten ziyade tam aksine ülke çıkarları için zararlı kabul edilen fikirleri empoze etmeye çalıştıklarını söylenerek bahsi geçen kişilerin maddi çıkar elde etmek amacıyla her türlü ideolojiye sempati ile yaklaşabileceğini ileri sürmüştür⁴¹. “*Son derece ilkesiz olan*” bu eğitimcilerin gençlerin zihnini bulandırarak

³⁰ “Köy Enstitüleri Faciası”, *Serdengeçti*, Temmuz 1962, S. 33, s. 8.

³¹ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun*, Ağustos 1951, S. 46, s. 3.

³² A. Okçuoğlu, “Köy Enstitüsü Mezunları Hakkında”, *Millî Yol*, Şubat 1962, S. 4, s. 5.

³³ A. Karataş, “Köy Enstitüleri Hakkında Bir Hatıra”, *Orkun*, Temmuz 1962, S. 6, s. 16-18.

³⁴ “Köyümüzde Millî Şuur”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 65, s. 3-4.

³⁵ Nahit Dinçer, “Köy Enstitüleri”, *Töre*, Nisan 1972, S. 11, s. 24-29.

³⁶ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kördüğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 64, s. 6.

³⁷ “Köy Enstitüleri ve 17 Nisan Yortusu”, *Devlet*, Nisan 1973, S. 181, s. 5-8.

³⁸ Ali F. Karamanlioğlu, “İmam – Öğretmen Enstitüleri”, *Türk Yurdu*, Eylül 1965, S. 315(9), C. 4, s. 24-25.

³⁹ “Kör Gözlere, Sağır Kulaklara”, *Toprak*, Mayıs 1962, S. 5, s. 8.

⁴⁰ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düşümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 9.

⁴¹ Cahit Okur, “Niçin Köy Enstitülerine Karşıyım”, *Ötüken*, Ekim 1974, S. 130, s. 13-15.

ahlaki düşüklüğü teşvik ettiği söylenmiştir.⁴² Kız ve erkek öğrencilerin münasebetlerine fırsat verildiği ve “köy kızlarının namuslarının ayaklar altına alındığı... Köylere öğretmen diye münevver fahişelerin gönderildiği”⁴³ gibi söylemlerden kaçınmayarak oldukça sert ve amiyane bir tavırla enstitülerin teftiş edilmesi istenmiştir. Hatta köy ahlakının ve köy namusunun Köy Enstitüleri aracılığıyla kasıtlı olarak bozulmaya çalışıldığı, tarlalarda, ahırlarda ve bahçelerde kız ve erkek öğrencilerin “başıboş” bırakıldığı söylenmiştir⁴⁴. Türk aile yapısının ve ahlaki değerlerinin bu çevrelerce kasıtlı olarak tahrip edildiği iddia edilirken cemiyetin mevcut değerlerini korumak ve yeniden tesis etmek için harekete geçmesi gerektiği uyarısı yapılmıştır⁴⁵. Benzer şekilde enstitülerde yapıldığı iddia edilen ahlaksızlıklara, binaların dağınık bir şekilde inşa edilmiş olması ve ahırların, tarlaların, bağ evlerinin birbirine birkaç kilometre uzakta bulunmasına dikkat çekilerek bir kız ve bir erkek öğrencinin nöbet tutmak üzere buralara gönderilmesi örnek gösterilmiş ve gençlerin uzun saatler yalnız bırakıldığı belirtilmiştir. Bu ve benzer şekillerde solcu öğretmenlerin gençleri cinsi münasebetlere teşvik ettiği de ileri sürülmüştür⁴⁶. İdarenin de çeşitli zorlamalarla talebelerin “milli ve ahlaki terbiyesini bozarak kötü yola sevk etme” gayesiyle hareket ettiği söylenmiştir⁴⁷. Ancak enstitülerde eğitim gören öğrenciler bahsedildiğinin aksine kadın ve erkeklerin birlikte adeta kardeş gibi iş gördüklerini, birbirine art niyetli herhangi bir yaklaşımda bulunmadıkları, öğretmenlerin de iddiaların tersine öğrencileri tam bir disiplinle kontrol altında tuttuğunu anılarında ve yaptıkları röportajlarda dile getirmişlerdir⁴⁸. Anadolu’da yoksulluk ve sefalet içerisinde yaşanan çocukların bu okullar sayesinde eğitime ve bilgiye ulaştığı, köy ırgatlığından başka bir seçeneğin doğu ise enstitülüler tarafından vurgulanmıştır⁴⁹. Köy Enstitüleri sayesinde en ücra köşelerdeki köylere dahi bilginin ulaştığı, öğretmenlerin büyük bir özveri ile halkı kalkındırmak, eğitim seviyesini artırmak, hastalıklara çare bulmak ve ekonomik refahı sağlamak için çalıştığı ifade edilmiştir⁵⁰.

Enstitülerin gayri milli gayelerle kurulduğu fikrinden hareketle öğretmen ve müdür seçerken “Türk olmasın da hangi milletten olursa olsun” diye düşünüldüğü, dolayısıyla ya farklı ırklara mensup vatandaşların ya da ideolojik olarak Türklük şuurundan uzak kişilerin tercih edildiği ileri sürülmüştür⁵¹. Bu durumun temel sebebi olarak ise “Türklerin bir gün milli hassasiyetlerinin uyanıp”⁵², enstitülerde yapılmaya çalışılan kültürel ve manevi yozlaşmayı fark ederek tepkisini koyacağından çekinilmesi gösterilmiştir. Hatta İnönü hükümetinin bu politikasının 1944-1945 Irkçılık Turancılık Davasında açık bir şekilde kendisini gösterdiği ifade edilmiştir⁵³. Nitekim bu yaklaşımda Köy Enstitülerine yönelik

⁴² Mehmet Nuri Elçi, “Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisinin Köy Enstitülerine Yaklaşımı”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2021, C. 8, S. 4, s. 2039-260.

⁴³ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun*, Ağustos 1951, S. 46, s. 3.

⁴⁴ “Yine Köy Enstitüleri”, *Milli Yol*, Şubat 1962, S. 4, s. 6.

⁴⁵ Sabri Baki İslamtürk, “Vatandaş Ahlakı”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 57, s. 2.

⁴⁶ Nejdett Sançar, “Köy Enstitüleri hakkında II”, *Toprak*, Aralık 1959, S. 61, s. 4; Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düşümü”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 61, s. 11-12; Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düşümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 10.

⁴⁷ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kördüğümü”, *Orkun*, Ocak 1952, S. 66, s. 8-9.

⁴⁸ Selçuk Uygun, *Tanıkların Dilinden Bir Dönem Öğretmen Okulları (İlköğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri)*, MEB Yayınları, Ankara 2007, s. 128.

⁴⁹ Adalet Görgülü Aydoğdu, “Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Hayatına Katkısı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, C. 20, S. 2, s. 393-408.

⁵⁰ Fay Kirby, *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Rüzgarlı Matbaa, Ankara 1962, s. 116-120.

⁵¹ K. Fedai Coşkun-Zeki Efeoğlu-İsmail H. Acar vd. “İzmir’de Köy Enstitüleri İçin Yapılan Açık Oturumdaki Hadiseye Sebep Olan Bildirinin Metni”, *Toprak*, Nisan 1962, S. 4, s. 13.

⁵² Mustafa Hakkı Akansel, “Ana Sevğisi Gibi”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 64, s. 5-6.

⁵³ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düşümü”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 61, s. 12.

karşıtlığın ve eleştirilerin adeta siyasal bir kan davasına dönüştüğü görülmektedir. Öyle ki bir zamanlar sıkıntıya düşün Türkçülerin gelecekte benzer bir olay yaşamaması için bir takım gerekli önlemlerin alınması zaruri görülmüştür. Bunların başında da devlet kademelerine ve eğitim kurumlarına ortak değerlere ve fikirlere sahip kişilerin yerleştirilmesi vardır.

Köy Enstitülerindeki eğitimcilerin yetersizliği ve öğrencileri ahlaki yozlaşmaya sevk ettiği iddiaları üzerine ne yapılması gerekir sorusuna cevap aranmıştır. Bilhassa müdür ve öğretmenlerin samimi duygularla milliyetçiliği benimsemiş olması istenmiştir⁵⁴. Bu bağlamda enstitülerde görev alan öğretmenlerin özelliklerine ve fikirlerine de ayrıntılı olarak değinilmiştir. Pek çok öğretmenin “*Slav memleketlerinden*” getirilerek Türkiye’de köy ihtilali fikrine hizmet ettiği ve “*Kızıl cennet masalına kolayca inanan*” bu insanların köyden öğrenci toplanmasında aktif rol aldığı vurgulanmıştır. Öğrenci toplama işinde ise bilhassa kız öğrenciler tercih edilmiş, ancak köydeki aileler kızlarını enstitülere emanet etmek de zorluk çekince kız ver erkek kardeşlerin birlikte alınması yöntemine başvurulmuştur. Hatta erkek öğrenci sınavı kazanamayınca kızını da göndermek vaadinde bulunan aileler olmuş ve bu sayede sınavda başarısız olan erkek kardeş ile kız kardeş birlikte enstitüye kabul edilmiştir⁵⁵. Kız öğrencilerin enstitülere bu kadar ısrarla alınmak istenmesi de sorgulanarak bahsi geçen idarecilerin art niyetli oldukları ima edilmiştir.

Benzer şekilde öğretmenlerin ve idarecilerin enstitülerde içkili eğlenceleri tertip ederek ahlaki zafiyetleri oluşturduğu ileri sürülmüştür. Köy enstitülerinde öğretmenlik yapanların büyük çoğunluğunun komünist fikirleri telkin ettiği, milliyetçi öğretmenlerin bertaraf edilmesi için uğraşıtlarının altı çizilmiştir. Din, mukaddesat, ahlak gibi ciddi konuları “*sistemli bir şekilde yozlaştırmaya çalışan*” bu öğretmenlerin aynı zamanda enstitülerde adeta derebeyi gibi yaşadıkları, av ziyafetleri vererek öğrencileri hizmetlerinde kullandıkları vurgulanmıştır. Bilhassa kız öğrencilerin kötü niyetli kişilerce suiistimal edildiği iddia edilmiştir⁵⁶. Birçok öğretmenin komünist fikirleri yaymak için doğrudan Moskova ile irtibat halinde bulunduğu da iddialar arasındadır⁵⁷. Hatta Hasanoğlu Köy Enstitüsünde görev yapan üç kadın öğretmenin komünizme hizmet ederek aile, namus, sadakat ve ahlak gibi kavramların içini boşaltmak çalıştığı⁵⁸ ileri sürülmüştür. Milliyetçi öğretmenlerin öğrenci arasındaki konumu sarsmak ve onlara duyulan itimadı azaltmak için bahsi geçen mizaçtaki öğretmenlerin planlı bir şekilde hareket ederek, milliyetçi öğretmenler hakkında dedikodu çıkardığı söylenmiştir⁵⁹. Nihayetinde milliyetçiliğin temsilcisi konumundaki öğretmenin talebeler arasındaki saygınlığını azaltmaya çalışılarak programlı bir komünizm propagandası yapıldığı iddia edilmiştir⁶⁰. Oldukça çarpıcı ve ilgi çekici olan bu iddialar dönemin milliyetçi muhafazakâr kesimi tarafından benimsenmiştir. Milliyetçi enstitülerin ise bütün tazyiklere rağmen duruşundan ve ideallerinden taviz vermediği vurgulanmıştır⁶¹. Öğretmenlerin özellikleri tartışılırken en çok eleştirilen konu görüldüğü üzere komünizme sempati ile yaklaşılmasıdır. Öğretmenlerin derslerdeki başarısı, atölyelerdeki yeterlilikleri ikinci planda değerlendirilerek önce ideolojik ve ahlaki anlamda Türk kültürüne ve aile yapısına uygun olması istenmiş, bu bağlamda solcu fikirlere yakın olan kişiler komünist ve ahlaki açıdan düşük bireyler olarak nitelendirilmiştir.

⁵⁴ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü ve Tonguç Oyunu II”, *Orkun*, Ağustos 1951, S. 47, s. 3-4.

⁵⁵ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 12.

⁵⁶ Eşref Aydın, “Köy Enstitülerinin Gerçek Yüzü”, *Devlet*, Nisan 1974, S. 233, s. 6-10.

⁵⁷ Süleyman Kadioğlu, “Bir Sistemi Temsil Eden Örnekler”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 59, s. 9-10.

⁵⁸ Faruk K. Timurtaş, “Komünizm Tehlikesi”, *Toprak*, Şubat 1962, S. 2, s. 3.

⁵⁹ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 11-12.

⁶⁰ Osman Turan, “Köy Enstitüleri”, *Toprak*, Şubat 1962, S. 2, s. 4.

⁶¹ “Milliyetçi Enstitücüler”, *Milli Yol*, Şubat 1962, S. 2, s. 4.

3. Köy Enstitülerindeki Eğitimin Misyonu ve Kütüphane Meselesi

Köy Enstitülerinde verilen eğitime dair eleştiriler ile öğretmenlere yönelik eleştirilen keskin bir şekilde birbirinden ayrıldığını söylemek mümkün değildir. Öyle ki yukarıda başlıkta görüldüğü üzere eğitimin ve öğretmenin temel özellikleri değerlendirilirken ideolojik duruş ve dünya görüşü ön planda tutulmuştur. Ancak eğitim konusunda dikkat çeken en önemli konu enstitülerde Türkçeye yeterince önem verilmemesi ve enstitü mezunların adeta Türkçe bilmediği iddiasıdır⁶². Öyle ki enstitülerde Türkçe derslerinin neredeyse kaldırılacağı, Türkçe yerine Rusça okutulacağı ileri sürülerek faşizm adı altında her türlü milliyetçi duyguya hücum edildiği vurgulanmıştır. Enstitülerde öğrencilere komünist edebiyatı, Sabahattin Ali ve Nazım Hikmet başta olmak üzere solcu yayınların okutulduğu ancak Türkçeye ve tarihe önem verilmediği için tarih şuurunun ve millî duyguların zayıfladığı belirtilmiştir⁶³. Bilhassa Hasanoğlu Köy Enstitüsündeki öğrenciler komünizm ve sosyalizme her yönüyle hakim olurken kendi millî ve tarihî değerlerinden uzaklaştırıldığı iddia edilmiştir. Solculuğun daima iyi olduğu, dünyadaki büyük işleri solcuların başardığı gibi söylemlerin öğrencilere dayatıldığı belirtilerek⁶⁴ bu bağlamda *Kuyucaklı Yusuf*, *Sosyalizm Nedir*, *Zincirli İnsanlar*, *Vadim*, *Fantomara* gibi komünizmi telkin eden eserlerin okutulduğu vurgulanmıştır⁶⁵. Gündümlü bir eğitim sistemi ile gençlerin kasıtlı olarak belli ideolojilere yönlendirildiği, bir yandan öğretmenleri tavsiyesi ile diğer yandan hal ve hareketleri ile gençlerin manevi bir çöküntüye sürüklendiği ileri sürülmüştür⁶⁶. Bilhassa Hasanoğlu Köy Enstitüsünde milliyetçiliğe karşı oluşturulan tavrın uzun yıllar kırılmadığı ve enstitü müdürünün milliyetçi dergilerin enstitüye sokulmasına izin vermediği belirtilmiştir. Hatta öğrencilerin şahsi olarak temin ettiği *Orkun* dergisinin toplatılarak imha edildiği⁶⁷, *Altın Işık*, *Kızıl Elma*, *Ergenekon*, *Hareket*, *Bizim Türkiye*, *Doğu*, *Filiz* gibi milliyetçi dergilerin enstitülere sokulmadığı dile getirilmiştir. Buna karşılık *Yığın*, *Adımlar*, *Yurt ve Dünya*, *İnsan*, *Zincirli Hürriyet*, *Ses*, *Dost*, *Başak*, *Pınar*, *Yürüyüş*, *Gün*, *Varlık* gibi sol görüşlü dergilerin ve müstehcen neşriyatın enstitü kitaplıklarında yer aldığı ve öğretmenler tarafından tavsiye edildiği ileri sürülmüştür⁶⁸. Milliyetçi duygularla hareket eden öğrencilerin ise ciddi bir tahkikata uğradığı, yapılan anı aramalarda öğrencilerin zor durumda bırakıldığı belirtilmiştir. Özellikle komünist fikirleri benimseyen öğretmenlerin ve küme başlarının milliyetçi öğrencilerle “*bunlar öp öz Türk’tür, Turancıdır, Kızıl Elmacıdır! Türkiye’yi bunlar kalkındıracaaktır*” diyerek dalga geçtikleri ve tahrik edici bir tavır takındıkları dile getirilmiştir⁶⁹. Bu gibi tutumlar delil gösterilerek Köy Enstitülerinin uzun yıllar süre gelen Türkçülük ve “*Moskofculuk*” mücadelesinin bir uzantısı olduğu vurgulanmıştır⁷⁰. Ancak Köy Enstitülerinden mezun olan öğrenciler kütüphanelerde her türlü kitabın bulunduğunu ve her fikre ait okumaların yapıldığını özellikle felsefi konularda tartışmalar yürütüldüğünü ifade etmiştir⁷¹. Yukarıdaki iddialardan da anlaşıldığı üzere aslında Köy Enstitülerindeki eğitim ve öğretim milliyetçilik ve komünizmin bir mücadelesi

⁶² “Enstitücü Öğretmenlerin Türkçesi”, *Milli Yol*, Mart 1962, S. 6, s. 10.

⁶³ Kemal Fedai Coşkun, “Enstitü Mezunu Bir Öğretmenin İfşaatı”, *Serdengeçti*, Temmuz 1962, S.33, s. 9-10.

⁶⁴ Süleyman Kadioğlu, “Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nün Özelliği ve Yüksek Kısım”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 60, s. 9-10.

⁶⁵ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 12.

⁶⁶ “Gündümlü Eğitim”, *Milli Yol*, Haziran 1962, S. 20, s. 13.

⁶⁷ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü ve Tonguç Oyunu II”, *Orkun*, Ağustos 1951, S. 47, s. 4.

⁶⁸ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 12.

⁶⁹ “Enstitülerde Okutulması Yasak Edilen Dergiler”, *Orkun*, Ocak 1952, S. 68, s. 24-25.

⁷⁰ Nejdett Sançar, “Köy Enstitüleri Mücadelesi Bir Türkçülük – Moskofculuk Çatışmasıdır”, *Toprak*, Haziran 1962, S. 6, s. 5; Erkan Cevizliler – Harun Aydın, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Seferberliği: Köy Enstitüleri*, Ertual Akademi Yayıncılık, Erzurum 2020, s. 120-124.

⁷¹ Can Dündar, *Köy Enstitüleri*, İmge Kitabevi, İstanbul 2008, s. 68

olarak görülmüş, enstitüler komünizmin merkezi olarak nitelendirilmiştir. Enstitülere yönelik bütün eleştirilerin ideolojik çerçeveden yapıldığı dikkate alınırsa Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemindeki antikomünist ikliminin siyasal ve sosyal etkisi anlaşılacaktır. Ayrıca bahsi geçen edebi eserlerle yüzyıllar boyunca irfan yuvası olarak kabul gören Anadolu köyünün farklı bir pencereden okuyucuya açılmasıyla birlikte köylerdeki ağalık sistemi, komşuluk ilişkilerinde görülen hırs ve kibir, en can alıcı nokta olan aşk ve namus konularının işlenmesi muhafazakâr kesimi rahatsız etmiştir. Kısmen daha romantik bir anlayışla kutsal Anadolu fikrinin devam etmesi için adeta teyakkuza geçilmiştir. Sol görüşlü aydınların enstitüye yönelik eleştirilerinin temelinde ise Köy Enstitülerinin kuruluş tarihinin yanlış olduğu fikri vardır. Öyle ki sosyalist bir düzen kurulmadan, kırsalda yaşayan kişilerin hayatına eğitim yoluyla etki edebilmenin gerçekçi bir yaklaşım olmadığı düşünülmüştür. Öte yandan köy çocuklarının ağır işlerde çalıştırılması da eleştirilmiştir⁷².

Muhallif kesim, Köy Enstitülerinin İsmail Hakkı Tonguç devrinden kalma yönetici ve öğretmenlerden temizlendikten sonra fiziki olarak da yenilenmesini, badana boya yapılmasını gerekli görmüştür. Enstitülerin öğretmen okulu haline getirilerek samimi milliyetçi idarecilere ve teftiş kadrosuna teslim edilmesi istenmiştir. Uygulama derslerinin ise bir köy öğretmene ihtiyaç kadar verilmesi, öğretmenin her konuda bilgi sahibi olması gerektiği fikrinden vazgeçilmesinin dünya şartlarına ayak uydurmak açısından önemli görülmüştür. Bu anlayışa göre bir alanda ihtisaslaşmak çağdaş dünyanın eğitim anlayışının bir uzantısıdır⁷³. Enstitülerde kabul edilen *"on parmakta on marifet"* fikri ise yüzyıllar öncesinde kalmış geri bir zihniyetin ürünüdür. Öğrencilerin tarım, hayvancılık, nalbantlık, marangozluk, demircilik, sıvacılık, sıhhiye, ebelik gibi farklı uzmanlık isteyen alanlarda aynı anda başarılı olamayacağı ileri sürülmüştür⁷⁴. Türkçe, tarih, pedagoji gibi derslere daha çok ağırlık verilmesi, kitaplıkların solcu ve komünist neşriyattan temizlenerek milli şuur veren eserlerle donatılarak inşa edilen binaların öğretmen okulu olarak değerlendirilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur⁷⁵. Ancak Köy Enstitülerinin İlköğretmen Okulları ile birleştirilmesinin ardından bu muhalif yaklaşım sona ermemiş, enstitülerin bir devamı mahiyetindeki ilköğretmen okullarının mezunları da komünist ve solcu olmakla suçlanmıştır⁷⁶.

4. Din ve Ahlak Meselesi

Köy Enstitülerine karşı olan kesimin en güçlü argümanlarından birisi derslerde öğrencilere dinsizliğin telkin edildiğidir. Dindar öğrencilerin çeşitli sıkıntılara maruz kaldığı, namaz kılıp oruç tutanların derslerden bırakılarak çeşitli bahanelerle enstitüden uzaklaştırıldığı ileri sürülmüştür. Dindarların din ve vicdan hürriyetinden mahrum bırakıldığı ifade edilmiştir⁷⁷. İslam irticadır anlayışıyla talebelerin dinden soğutulduğu, benzer şekilde milliyetçi ve dindar öğrencilere de kasten zorluklar çıkarılarak derslerden kalması için özellikle çaba sarf edildiği vurgulanmıştır⁷⁸. Din, ahlak ve geleneklerine bağlı olan muhafazakâr kesim ise bu gibi iddialarla Köy Enstitülerine şiddetle karşı çıkarak, milli değerlere, vatana, bayrağa, dile ve dine yönelik her türlü saldırının karşısında Türk

⁷² Sümeyra Bilecik, "Eğitime Siyasi ve İdeolojik Yaklaşımlar Bağlamında Köy Enstitüleri ve İmam Hatip Okulları", *Mütefekkir*, 2016, C. 3, S. 6, s. 329-347. S. 337.

⁷³ A. Okçuoğlu, "Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup", *Milli Yol*, Nisan 1962, S. 14, s. 5.

⁷⁴ A. Okçuoğlu, "Köy Enstitüleri Gericiliği", *Milli Yol*, Şubat 1962, S. 2, s. 7.

⁷⁵ Süleyman Kadioğlu, "Köy Enstitüleri Hakkında Umumi Olarak Düşünceler", *Orkun*, Ocak 1952, S. 68, s. 8.

⁷⁶ Semiha Ayverdi, *Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1976, s. 23.

⁷⁷ Enver Tunçalp, "İnönü ve Laiklik", *Serdengeçti*, Temmuz 1962, S. 33, s. s. 5.

⁷⁸ Süleyman Kadioğlu, "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 11.

milliyetçilerinin yer alacağını ifade etmiştir⁷⁹. Gençlerin dinsiz milliyetsiz, vatansızlık fikriyle aile, namus, iffet, insanlık, ahlak, mülkiyet ve hürriyet düşmanı olarak yetiştirilmek istendiği vurgulanmıştır⁸⁰. Komünizmin uzantısı olan bu fikirlerin telkin edilmesi için “inançsız ve şuursuz” münevverlere ihtiyaç duyduğuna dikkat çekilmiştir⁸¹. Köy enstitülerinin programlı bir şekilde gençleri dinden uzaklaştırdığı iddia edilmiştir. Adeta bir “Türklük - Moskofluk mücadelesi” başlatılmıştır⁸². Nitekim Köy Enstitülerinin yerine İmam-Öğretmen okulları veya enstitülerinin açılması fikri bu bağlamda gündeme getirilmiştir. Bu okullarda cumhuriyet ve inkılap prensiplerine bağlı kültürlü öğretmen - din adamının yetiştirilmesi önerisi yapılmıştır. Bu sayede hem köyün kalkınacağı hem öğretmen sorunun çözüleceği hem de halkın dini hassasiyeti konusunda da güven telkin edileceği düşünülmüştür⁸³. Ancak bu fikrin kadınları dışarıda bırakır mahiyette olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Zaten Köy Enstitüleri ile ilgili eleştirilerin neredeyse tamamının kadına ve onun ahlakına, iffetine yönelik olduğu aşikârdır. Bu bağlamda kadın enstitülerin ve dolayısıyla köy okulu sorununun dışında tutulmuş olacaktır. Nitekim İmam – Hatip Okullarının Köy Enstitülerine bir alternatif olarak açıldığını söylemek yanlış olmayacaktır⁸⁴. Gerek Köy Enstitülerinde gerekse İmam Hatip Okullarının açılmasında siyasal ve ideolojik etkilerin bulunduğu ve her iki eğitim kurumunun da faaliyet gösterdiği yıllarda siyasal gelişmelerden etkilendiği aşikârdır. Bu okullar özelinde ideolojilerin eğitim sistemini kontrol altına alarak kendi fikirlerini yayma gayretinde olduğu anlaşılmaktadır⁸⁵.

5. Komünizm Propagandası Yapıldığına Dair İddialar

Köy Enstitülerine yönelik eleştirilerin emelinde yer alan komünizm ve sosyalizm propagandasının yapıldığına dair iddialar aslında bütün eleştirilerin merkezinde yer almaktadır. Öyle ki bu anlayışa göre enstitülerin yerleşim yerlerinden uzakta kurulması, öğrencilerin yalnızca köy çocuklarından seçilmesi, mezun olanların köyde görev yapma zorunluluğu, iş bölümü ve kolektif yaşam tarzı, kız ve erkeklerin serbestlik içerisinde münasebet kurabilmesi, öğretmenlerin tavrı, okutulan kitaplar ve verilen eğitim komünizme hizmet etmek için tercih edilmiştir. Ayrıca komünizmin bir sembolü olarak binalarının duvarlarının ve tavanlarının kıza boyandığı, orak ve çekiç şeklinde binaların yapıldığı, Türk bayrağına ay yıldız yerine orak ve çekiç çizildiği, Karl Marks ve Engels’in hayatının okutulduğu, Köy Enstitüleri Dergisi’nde sistematik bir şekilde din ve ahlak düşmanlığının teşvik edildiği söylenmiştir⁸⁶. Hatta askerlik derslerinde milli savunma gücüne temelden zarar verecek olan pasifizmin övülerek milli direncin kırılmaya çalışıldığı ileri sürülmüştür. Müzik derslerinde ise şehvet duygularını tahrik edecek halk türkülerinin laubali bir hava içerisinde söylendiği ifade edilmiştir. Ancak enstitülere biri geldiği zaman misafirlerin fikirlerine göre bir tavır alınarak milli oyunlar sergilenerek halk türkülerinin söylendiği, kız ve erkek öğrencilerin dans edip, halay çektikleri⁸⁷ ancak misafir gittikten sonra bu milli havanın değiştiği ileri sürülmüştür. Milli duyguları köreltecek şarkı ve türkülerin tercih edilerek, kız ve erkek öğrencilerin uygunsuz danslara teşvik edildiği ifade

⁷⁹ İmdat Akmermer, “Türklük ve Müslümanlık”, *Toprak*, Şubat 1962, S. 2, s. 15.

⁸⁰ “Köy Enstitülerinde Gizli Kızıl Faaliyet”, *Her Gün*, 6 Nisan 1949, s. 1.

⁸¹ Mustafa Ustaömeroğlu, “Moskof Taktiği”, *Toprak*, Nisan 1962, S. 4, s. 18.

⁸² Koç, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, s. 478

⁸³ Ali F. Karamanloğlu, “İmam-Öğretmen Enstitüleri”, *Önasya*, Mayıs 1967, S. 21, s. 7-8.

⁸⁴ Ruhi Sarpkaya, “Köy Enstitülerinden Sonra İmam – Hatip Liseleri”, *Toplum ve Demokrasi*, Mayıs-Ağustos 2008, C. 2 S. 3, s. 1–28. S. 20.

⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Candaş Can, *Köy Enstitülerinden İmam Hatiplere Eğitimde Hegemonya Mücadelesi*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2017.

⁸⁶ İlhan Darendelioğlu, “Köy Enstitüleri”, *Toprak*, Eylül 1959, S. 58, s. 4-21.

⁸⁷ Türksoy Tanır, “Hasan Ali ve Tonguç Baba Geliyor”, *Orkun*, Kasım 1951, S. 60, s.

edilerek adeta içki âlemlerinin yapıldığı vurgulanmıştır⁸⁸. Tüm bunların bir bütün olarak komünizme hizmet ettiği savunularak eğitim seferberliği ya da köy kalkınması adı altında komünist propagandaların örtülü ve açık bir şekilde enstitüler bünyesinde yürütüldüğü iddia edilmiştir⁸⁹. Ancak bu iddialara cevap veren enstitülü gençler okullarda komünizm propagandasının yapılmadığını hatta öğrencilerin çoğunun komünizmin ne olduğunu dahi bilmediğini söylemiştir. Köy Enstitülerindeki gençlerin durumu anlattığı iddia edilen mektupların çoğunun enstitü karşıtı kişiler tarafından yazıldığı ve kasıtlı olarak aleyhte bir propaganda yürütüldüğü belirtilmiştir⁹⁰.

6. Köy Enstitülerinde Çeşitli Yolsuzluklar Yapıldığına Dair İddialar

Köy Enstitülerinin açılmasında etkili olan isimlerin şahsi çıkarları doğrultusunda hareket ederek enstitülerden kâr elde ettiği, yakınlarını ve akrabalarını usulsüz bir şekilde eğitici ya da ustabaşı olarak buralara yerleştirdiği dikkat çeken iddialar arasındadır. Yapılan yolsuzluklar ve usulsüzlükler muhalif kesimin dikkatinden kaçmamış, hatta pek çok olay adli makamlara yansımıştır. Bu bağlamda enstitülerde şaraphanelerin açılması ile birlikte öğretmenlerin ailecek ve hatta talebelerle birlikte şarap içtiği, güzel kız öğretmenlere ve öğrencilere şarap dağıtıldığı söylenmiştir. Kurulan bağ evlerinde üzüm ve sebzelerin yetiştirilmesinde ve şarap imalatında öğrencilerin çalıştırılmasına rağmen mahsulün İzzet Palamar ve İsmail Hakkı Tonguç tarafından öğretmenlere ve yakın ahabalarına dağıtıldığı kalırsa ancak o zaman öğrencilere tattırıldığı ileri sürülmüştür. Hatta talebelerin yiyeceği sebze ve meyvelerin yapılan üretim faaliyetlerine rağmen yine de anlaşmalı tüccarlardan satın alındığı belirtilerek⁹¹ enstitünün uygulama derslerinde üretilen ürünlerin ve kıyafetlerin ne yapıldığı sorgulanmıştır. Bu bağlamda enstitülerle koordineli olarak kurulan kooperatiflerin durumu incelenerek çeşitli yolsuzlukların yaşandığı kanıtlanmaya çalışılmıştır. Arifiye Köy Enstitüsü, Pulur Köy Enstitüsü ve Pazarören Köy Enstitüsünün kooperatiflerinde yaşanan çeşitli olaylar örnek gösterilerek bu kooperatiflerde usulsüzlükler yapıldığı kanıtlanmaya çalışılmıştır. Buna göre 1949 yılı bütçesinde Arifiye’de 700 liralık, Pazarören’de 3000 liralık açık tespit edilmiş ancak döner sermaye sorumlularının İsmail Hakkı Tonguç’un yakın dostu ve ahabası olması nedeniyle hiçbir yaptırımın uygulanmadığı iddia edilmiştir⁹². Yine benzer şekilde Köy Enstitüsü mezunu bazı öğretmenlerin bulundukları köylerde çeşitli yolsuzluklara ve ahlaksızlıklara adlarının karıştığı ve adli makamlara sevk edildiği bildirilmiştir. Örnek olarak da Akarca Köyü ilkokul öğretmeni ve Harmanlı Köyü ilkokulu öğretmenleri gösterilmiştir⁹³.

Ayrıca tek parti döneminin bir icraatı sayılan Köy Enstitülerinin kurucularının ve yöneticilerinin demokratik faaliyetlere karşı olduğu belirtilmiştir⁹⁴. 1946 yılında yapılan seçimlerde İsmet İnönü’yü kazandırmak için enstitü idarecilerinin ve bir takım talebenin bulundukları köylerde seçim sandıklarının başına gittiği, oy kullanan köylüye baskı yaparak pek çok kişiyi oy kullanmaktan mahrum ettikleri söylenmiştir. Buna rağmen İsmet İnönü’nün Hasanoğlu köyünde seçimi yine de kaybettiği ifade edilmiştir⁹⁵. Hasanoğlu Köy Enstitüsü eleştirilerin odağı olurken burada çalışan görevli sayısı da dikkatlerden

⁸⁸ Nejdet Sançar, “Köy Enstitüleri III”, *Toprak*, Ocak 1960, S. 62, s. 7-8.

⁸⁹ Mümtaz Turhan, “Köy Enstitüleri Masalı”, *Ötüken*, Ekim 1974, S. 130, s. 12.

⁹⁰ Mehmet Başaran, *Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2014, s. 123-124.

⁹¹ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 10.

⁹² Hunutluoğlu, “Köy Enstitülerinde Kooperatif”, *Orkun*, Ocak 1952, s. 66, s. 10.

⁹³ “Köy Enstitüleri Hakkında”, *Milli Yol*, Mart 1962, S. 6, s. 5-6.

⁹⁴ A. Okçuoğlu, “Köy Enstitülerindeki Komünizm Propagandası Unutulmamalı”, *Milli Yol*, Ocak 1962, S. 1, s. 11; Nagihan Eren, *Türk Siyasal Tarihinde Bir “Devlet” Mücadelesi*, Nobel Yayınlar, Ankara 2024, s. 300.

⁹⁵ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kör Düğümü”, *Orkun*, Aralık 1951, S. 62, s. 12.

kaçmamış ve bir kesimin iş görmeden devletten maaş aldığı ileri sürülmüştür. Buna göre enstitüde bir müdür, üç müdür yardımcısı, üç eğitim başı, on sekiz muhtelif başlar, yirmi küme başı, atmış öğretmen, otuz usta öğretici, otuz memur ve otuz işçi görev almıştır. İdeolojik olarak milli değerlere zarar vermeyi amaç edindiği ileri sürülen muhtelif sayıdaki kişilerin enstitülerin çatısı altında himaye edildiği hatta Sabahattin Ali ve Nazım Hikmet gibi isimlerin de maddi çıkar sağladıkları ifade edilmiştir⁹⁶. Bu bağlamda Şemsettin Sırrer'in Milli Eğitim Bakanlığı zamanı büyük bir takdirle karşılanmış ve Köy Enstitülerinin bu dönemde Türklük ve din düşmanlarından büyük oranda temizlendiği ve enstitülerde milliyetçi bir cephe kurulduğu dile getirilmiştir⁹⁷.

7. Köy Enstitülerinin Yeniden Açılması Fikrine Yönelik İtirazlar

Muhtelif yıllarda Köy Enstitülerinin kuruluş tarihi olan 17 Nisan'da enstitülerin yeniden açılması ya da şayet kapatılmamış olsaydı Türkiye'nin ne durumda olacağı gibi konular gündeme gelmiştir⁹⁸. Köy Enstitülerinin önemini anlatan konferanslar ve seminerler verilerek dergilerde özel sayılar yayınlanmıştır⁹⁹. Hatta Ankara'da Türk Devrim Ocakları 6-7 Ocak 1962 tarihinde Köy Enstitüleri hakkında bir açık oturum düzenlemiştir. Ancak açık oturuma katılanların lehte, aleyhte ve tarafsız olarak tasniflenmesi ve enstitü yanlıları ile karşıtlarının eşit sayıda olmaması eleştirilmiştir. Buna göre böyle bir konuda tarafsızlık mümkün değildir. Bu nedenle tarafsız kategoridekiler de lehte bir tavır takınmıştır. Ayrıca aleyhte tavır takınanlar da toplantıya çağrılmamış ya da İstanbul'da olup kısa süre içerisinde Ankara'ya intikal edemeyecek olanlar usulen davet edilmiştir. Nitekim toplantıya aleyhteki taraftan yalnızca Osman Turan, Nejdettin Sançar ve Dr. Fethi Tevetoğlu katılabilmiştir. Davet edilmedikleri halde dinleyici olarak gelen Dr. Hikmet Tanyu ve Ali Uygur da daha sonra yukarıdaki isimlere dâhil olmuş ve toplamda beş kişilik bir ekip Köy Enstitülerinin neden tekrar açılmaması gerektiğini savunmuştur¹⁰⁰. Buna rağmen bahsi geçen isimlerin fikirlerini özgürce savunmadığı çünkü konuşmalarına fırsat verilmediği de iddialar arasındadır. Lehteki kesimin sayı olarak üç katı olduğu belirtilerek Prof. Yavuz abadan, Suphi Baykam, Rauf İnan, Hürrem Arman, Fakir Baykurt, Dr. Engin Tonguç, Şükrü Koç, Ceyhan Kansu gibi isimlerin en az üçer kez konuştuğu zikredilmiştir. Lehte fikir beyan edenlerin Köy Enstitülerini köycülük davasına ve Atatürk ilkelerine bağlamak için çaba sarf ettiği belirtilmiştir. Köylerin sefalet içerisindeki durumu, eğitimdeki gerilik, köy çocuklarının okutulması zarureti ve köyün kalkınma problemleri ekseninde bir eğitim seferberliğinin zarureti vurgu yapılmış, çağdaş ve müreffeh Türkiye'ye ulaşma hayallerinden bahsedilmiştir. Ancak milliyetçi kesimin başını çektiği aleyhteki grubunun zaten bunların hiç birine karşı çıkmadığının altı çizilerek esas meselenin köyü kalkındırarak öğretmenin hüviyeti ve ideolojisi olduğu üzerinde durulmuştur¹⁰¹. Bilhassa Nejdettin Sançar, Köy Enstitülerinin özelde köyün, genelde ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek potansiyelde olmadığını söyleyerek köy kalkınmasının bir milli dava olduğu dolayısıyla ancak ülkücü öğretmenler sayesinde başarıya ulaşacağını ifade etmiştir¹⁰². Buna örnek olarak ise Finlandiya'nın kalkınmasında etkili olan "ülkücü öğretmenler" gösterilmiştir. Hikmet Tanyu ve Tevetoğlu ise enstitülerde komünizm propagandasının yapıldığı çeşitli vesikalarla ortaya

⁹⁶ Süleyman Kadioğlu, "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, Kasım 1951, S. 61, s. 11.

⁹⁷ Süleyman Kadioğlu, "Köy Enstitüleri Kör Düğümü ve Tonguç Oyunu II", *Orkun*, Ağustos 1951, S. 47, s. 4.

⁹⁸ Z. Fahri Fındıkoğlu, "Türk Köy Sosyolojisi ve Bir Araştırma", *Türk Yurdu*, Nisan 1967, C. 6, S. 334, s. 3-4.

⁹⁹ "Enstitücülerin Son Marifeti", *Milli Yol*, Şubat 1962, S. 4, s. 7.

¹⁰⁰ Ali Uygur, "Anma Törenine Karşılık Tel'in Töreni Mi İsteniyor", *Türk Yurdu*, Temmuz 1963, S. 300(6), C.3, s. 41-42.

¹⁰¹ Osman Turan, "Köy Enstitüleri Hasreti ve Milli Şuuru Koruma Zarureti", *Türk Yurdu*, Ekim 1959, C. 1, S. 277, s. 1-6.

¹⁰² Nejdettin Sançar, "Köy Enstitüleri Meselesi", *Ötügen*, Mart 1974, S. 123, s. 13.

koymuştur¹⁰³. Komünizm propagandası yerini milliyetçilik ve milli şuur alırsa zaten eğitim sorunun kendiliğinden çözüleceği vurgulanmıştır¹⁰⁴. Öyle ki milliyetçi kesim enstitülerin solculuk ve komünizm yuvası olmasından rahatsız olduğu dile getirilmiştir¹⁰⁵. Osman Turan ilmi bir gözle eğitim müesseselerinin nasıl olması gerektiğini açıklamıştır. Milliyetçi gençler tarafından da takip edilen konuşmalarda coşkulu anlar yaşanmış milliyetçi camia ilk anki fikirlerini koruyarak tavrından taviz vermemiştir¹⁰⁶.

SONUÇ

Köy Enstitüleri, cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülke gündemini meşgul eden eğitim sorununu çözmek ve aynı zamanda kırsaldaki zirai kalkınmayı sağlamak amacıyla ortaya çıkan bir projedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu'nun ücra köylerine hizmet ulaştırmak, doktor, öğretmen, baytar ihtiyacını karşılamak mevcut koşullar altında mümkün olmamıştır. Ancak köylerin kalkınmasının gerekliliği fikri dönemin aydınlarını meşgul etmiştir. Bu bağlamda köylünün bilgiye kolayca ulaşması, herhangi bir hastalık, kıtlık, zirai problem karşısında kolayca yardım alabileceği bilirdiğiye ihtiyaç duyulmuştur. Nitekim Köy Enstitüleri aracılığıyla köylerden seçilen başarılı çocukların yine köye hizmet etmesi projesi gündeme getirilmiş, halkın yardım ve destekleriyle kurulan enstitülerde köylü çocuklarının eğitim görmesi üzerine bir sistem benimsenmiştir. Enstitülerde yalnızca teorik dersler alan öğretmenler yerine köylünün ihtiyaç duyabileceği her alanda donanımlı; tarım, hayvancılık, arıcılık, madencilik, sebze ve meyve yetiştiriciliği, dikiş nakış, sağlık, ebelik, ayakkabıcılık gibi pek çok konuda bilgili öğretmenler yetiştirilmek istenmiştir. Bu şekilde köylerdeki kalkınmanın gerçek anlamda başarıya ulaşacağı düşünülmüştür. Yalnızca okuma yazma öğrenmenin yetmediği anlayışından hareketle tarımdaki verimi arttırmak, hayvan hastalıklarını engellemek, süt verimini artırmak, çocuk ölümlerini engellemek, doğum esnasında karşılaşılan çeşitli zorluklara çare bulmak, hastaları tedavi etmek, kıyafet ve iye teminini sağlamak gibi meşakkatli işlerde köy öğretmenin baş birikişi olarak iş görmesi hedeflenmiştir. Nitekim bu anlayışla enstitülerde atölye derslerine yer verilmiştir. Oldukça müspet bir fikrin ürünü gibi görünen bu eğitim sistemi ve enstitülerin uzun yıllar farklı çevrelerce eleştirilmesi ise oldukça dikkat çekicidir.

CHP döneminde başlayan Köy Enstitülerine yönelik eleştiriler Demokrat Parti döneminde artarak devam etmiştir. Enstitülerdeki neredeyse bütün uygulamalar dinî ve millî değerlere mugayir olmakla tahkir edilmiştir. Bu çalışmada incelenen yaklaşık on ayrı neşriyatta ortak söylemin bu minvalde olduğu görülmüştür. Temel argüman, Köy Enstitülerinde komünizm propagandası yapıldığı yönündedir. Öyle ki eğitim, din, öğretmenlerin özellikleri, öğrencilerin münasebetleri hatta binaların fiziki özellikleri komünizme hizmet eden birer etmen olarak görülmüştür. Köy Enstitülerindeki her türlü faaliyete şiddetle karşı çıkmıştır. 1950'li yıllarda başlayan ve yaklaşık olarak 1970'lerin sonuna kadar devam eden Köy Enstitüsü karşıtlığında antikomünist telkinlerin ve faaliyetlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Bu dönemde birçok komünizmle mücadele derneği kurulmuş, çeşitli dergilerde *“sosyalizmin ve komünizmin iç yüzü”* anlatılmaya çalışılmıştır. Nitekim bu tarihlerde Türkiye'nin dış politikasında ABD merkezli bir siyaset takip ediyor olması, Sovyetler birliğinin *“ezeli düşman”* olarak kabul edilmesi, Kore

¹⁰³ “Köy Enstitüleri Ankara'daki Açık Oturum”, *Milli Yol*, Ocak 1962, S. 1, s. 12-15.

¹⁰⁴ Dursun Cebe, “Milli Şuurun Hâkimiyeti”, *Milli Yol*, Ocak 1962, S. 1, s. 13; Fethi Tevetoğlu, “Köy Enstitüleri Üzerine”, *Ötüken*, Mart 1974, S. 123, s. 14.

¹⁰⁵ Mehmet Turgut, “Köy Enstitüleri ve Maarifçilerimiz”, *Türk Yurdu*, Kasım 1958, C. 1, S. 278, s. 28-30.

¹⁰⁶ Akkan Suver – Ali Acundaş, “Gençler Köy Enstitülerine Karşı”, *Toprak*, Mayıs 1962, S. 5, s. 11; Akkan Suver- Ali Acundaş, “Türk Gençliği Köy Enstitülerinin İhyasının Karşısında”, *Milli Yol*, Nisan 1962, S. 14, s. 1.

Savaşı'nda komünist Çin ve Kuzey Kore'ye karşı Türk birliklerinin mücadele vermesi Türkiye'deki antikomünist faaliyetleri etkilemiştir. Ayrıca Demokrat Parti'nin iç politikada mukaddesatçı tutumu ve CHP devri icraatlarının kasıtlı olarak dini ve manevi değerlere zarar verdiği şeklindeki yaklaşım, ezanın yeniden Arapça okunması, okullarda din derslerinin serbest bırakılması gibi gelişmeler de muhafazakâr düşüncüyü benimseyen kesimin kendini daha özgürce ifade etmesine olanak tanımıştır. Öyle ki 1950'li yılların başlarında pek çok dernek milliyetçi, dindar ve mukaddesatçı ilkelere sarılarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu ortam içerisinde komünizmin merkezi olarak görülen ya da gösterilen Köy Enstitülerinin şiddetle eleştirilmiştir. Ülke bütünlüğüne zarar vermek, Sovyetler Birliği'ne hizmet etmek ve gençleri milli ve manevi değerlerinden koparmak gayesiyle faaliyet gösterdiği iddia edilen Köy Enstitüleri milliyetçi muhafazakâr camianın adeta baş düşmanı ilan edilmiştir.

Bu bağlamda Köy Enstitülerinde komünizm propagandasının yapıldığına dair iddiaların kaynağına eğilmekte de fayda vardır. Enstitülerde okutulan kitaplar, bilhassa Rus klasikleri, Nazım Hikmet ve Sabahattin Ali'nin eserleri şiddetle eleştirilmiş, bu kitaplar ile sınıf kavgasının ve solcu görüşlerin teşvik edildiği ileri sürülmüştür. Nitekim bahsi geçen yazarların sosyalist fikirleri benimsemiş olmalarının yanında Nihal Atsız ile Sabahattin Ali'nin fikri münakaşası da bahsi geçen eleştirileri körüklemiştir. Atsız ve çevresi Sabahattin Ali'yi ve Nazım Hikmeti vatan haini olmakla suçlarken, Hasan Ali Yücel'i bahsi geçen şahısları korumak ve onlara maddi yardımda bulunmakla itham etmiştir. Sabahattin Ali ve ideolojik çevresi ise Atsız'ın ırkçılık ve faşistlik yaptığını, II. Dünya Savaşı'nda da Almanya'yı desteklediğini ileri sürmüştür. Görüldüğü üzere Türkiye'de sağcı ve solcu kesimi oluşturan aydınlar şiddetli bir ideolojik çatışmanın içerisinde yer almıştır. Nitekim 1944 Türkçülük Turancılık davasında pek çok Türkçünün tahkikata uğrayarak tutuklanması milliyetçi camianın daha sonraki tutumunu etkilemiştir. Sonuç itibarıyla Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç gibi solculara kısmen daha yakın duran siyasi isimlerin öncülüğünde kurulan Köy Enstitülerine şiddetli bir şekilde karşı çıkmış ve bahsi geçen kişi ve kurumlar komünizmin destekçisi olmakla suçlanmıştır. Ancak bu eleştirilen enstitülerin kurulduğu ilk andan itibaren yapılmadığı, hatta 1946 yılına kadar kısmen ılımlı bir tavrın takınıldığı da unutulmamalıdır. Eleştiriler 1947 yılından sonra bilhassa Hasan Âli Yücel ile Kenan Öner Davasının akabinde artmıştır. Öyle ki enstitülerin ilk yıllarında ciddi bir eleştirinin gelmediği gibi çoğu milliyetçi aydın Köy Enstitüleri fikrini desteklemiştir. Bahsi geçen davalar sırasında ise Hasan Âli Yücel'in komünistleri koruduğu ve onlara finansman sağladığı şeklindeki iddialar bakışların Köy Enstitülerine yönelmesine sebep olmuştur. Nitekim Hasan Âli Yücel ve Kenan Öner Davasının tanıkları olan Nihal Atsız, Necdet Sançar, Hikmet Tanyu gibi isimlerin Türkçülük Turancılık Davasının da sanıkları arasında yer almıştır. Bahsi geçen isimlerin Köy Enstitülerini komünizm propagandası yapmakla suçlaması tesadüf değildir. Nitekim 1946 yılından sonra yükselen eleştirilerde dönemin siyasal çehresinin ve şahsi husumetlerin de etkili olduğu söylenebilir. Öyle ki enstitülerin mucidi olan başta Hasan Âli Yücel olmak üzere idari ve siyasi kadronun değişmesi ile Köy Enstitüsü muhalifleri için hem ideolojik hem de siyasal anlamda güvenli ortam oluşturmuş ve eleştirilerin dozu artmıştır.

Köy Enstitülerine yapılan eleştirilerin farklı bir boyutunu oluşturan kadın erkek ilişkileri ve ahlaki zafiyet konusu ise bilhassa halkın manevi duygularına hitap edecek şekilde kaleme alınmıştır. Öyle ki dini değerlerine bağlı, namus algısı yalnızca kadın üzerinden inşa edilen köylü kız ve erkek öğrencilerin aynı ortamda eğitim almasına ve çalışmasına sıcak bakmamıştır. Bunun üzerine ikili ilişkilerde sınır çizilmediği ve enstitü idarecilerinin bilhassa genç kızların ahlaki olarak çöküşüne hizmet edecek şekilde davrandığı iddiası

ciddi bir reaksiyona yol açmıştır. Duygusal ve cinsi münasebetlerin istenmeyen sonuçlar doğurduğu fikri kabul görmüştür. Basın yayın organlarında kullanılan üslubun sertliği, amiyane ve argo ifadelerin kullanılıyor olması aşırı ve abartılı bir yaklaşımın benimsendiğini gösterir mahiyettedir. Ayrıca enstitülerin alternatifi olarak sunulan imam-öğretmen okulları fikrinde kadın öğretmenlere yer verilmediği de açıktır. Bu bağlamda kadının erkek ile münasebetleri ve toplumdaki yeri gibi konuların revize edilmeye ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir.

Bu çalışmanın sonucunda Köy Enstitülerinin muhaliflerinin milliyetçi, dindar, mukaddesatçı ve muhafazakâr kesim olduğu görülmüştür. En temel gerekçe ise komünist fikirlerin farklı çehrelerle Türk gençlerinin arasında yayılması ve köyü kurtarması planlanan öğretmenlerin solcu fikirlerle donatılmasıdır. Ayrıca şarap üretimi yapılması, müzik derslerinde söylenen şarkı ve türküler, gençlerin dans gösterileri, kız ve erkeklerin serbestlik içerisinde bir arada bulunması eleştirilerin diğer gerekçeleri olarak sıralanmıştır. Türk milliyetçiliğinin sembol isimlerinden olan Nejdî Sançar ve Osman Turan'ın savunduğu şekilde köyün ve köylünün kalkınmasına itiraz edilmeyerek bunun ne şekilde ve kimlerin eliyle yapıldığı irdelenmiştir. Ülkenin kurtulması ve müreffeh bir yapıya kavuşması için ülkücü öğretmenlere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi (BCA)

-Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü. (BÖKM)

30-1-0-0/90-567-6/ 22.03.1954.

2. Kitaplar

Arslan, Lütfi(2022), *Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri*, Ankara: Nobel Yayınevi.

Ayverdi, Semiha (1976), *Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Başaran, Mehmet (2014), *Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Can, Candaş (2017). *Köy Enstitülerinden İmam Hatiplere Eğitimde Hegemonya Mücadelesi*, İstanbul: Libra Yayıncılık.

Cevizliler Erkan – Harun Aydın (2020), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Seferberliği: Köy Enstitüleri*, Erzurum: Ertual Akademi Yayıncılık.

Dündar, Can (2008). *Köy Enstitüleri*, İstanbul: İmge Kitabevi.

Eren, Nagihan (2024), *Türk Siyasi Tarihinde Bir “Devlet” Mücadelesi*, Ankara: Nobel Yayınlar.

Eroğul, Cem (2013), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İstanbul: Yordam Kitap.

Kılıç, Murat (2016). *Allah, Vatan, Soy Milli Mukaddesat Türk Milliyetçiler Derneği (1951-1953)*, İletişim Yayınları.

Kirby, Fay (1962), *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Ankara: Rüzgârlı Matbaa, 1962.

Koç, Nurgün (2013), *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İstanbul: İdeal Yayıncılık.

Koç, Nurgün (2024). *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Köy Enstitüleri Çalışmaları*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Korkmazcan, Nezihe Selcen (2021), *İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Diplomasisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Öztürk, Emine (2012), *Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Rağbet Yayıncılık.
- Şengör, A. M. Celal (2023), *Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şimşek, Abdulazim (2021), *Komünistin Eşkâli Türkiye’de Antikomünizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türen, Ahmet (2018), *Özgür Köy Enstitüleri Dosyası*, İstanbul: Destek Yayınları.
- Uygun, Selçuk (2007) *Tanıkların Dilinden Bir Dönem Öğretmen Okulları (İlköğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri)*, Ankara: MEB Yayınları.
- Yücel, Hasan Âli (2019), *Davam*, (Ed. Ali Alkan İnal), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

3. Makale ve Köşe Yazıları

- “Enstitücü Öğretmenlerin Türkçesi”, (1962), *Milli Yol*, S. 6, s. 10.
- “Enstitücülerin Son Marifeti”, (1962), *Milli Yol*, S. 4, s. 7.
- “Enstitülerde Okutulması Yasak Edilen Dergiler”, (1952), *Orkun*, S. 68, s. 24-25.
- “Güdümlü Eğitim”, (1962), *Milli Yol*, S. 20, s. 13.
- “Kör Gözlere, Sağır Kulaklara”, (1962), *Toprak*, S. 5, s. 8.
- “Köy Enstitüleri Ankara’daki Açık Oturum”, (1962), *Milli Yol*, S. 1, s. 12-15.
- “Köy Enstitüleri Faciası”, (1962), *Serdengeçti*, S. 33, s. 8.
- “Köy Enstitüleri Hakkında”, (1962), *Milli Yol*, S. 6, s. 5-6.
- “Köy Enstitüleri Kör Düşümü”, (1951), *Orkun*, S. 57, s. 1-2.
- “Köy Enstitüleri ve 17 Nisan Yortusu”, (1973), *Devlet*, S. 181, s. 5-8.
- “Köy Enstitülerinde Gizli Kızıl Faaliyet”, (6 Nisan 1949), *Her Gün*, s. 1.
- “Köyümüzde Milli Şuur”, (1951), *Orkun*, S. 65, s. 3-4.
- “Milliyetçi Enstitücüler”, (1962), *Milli Yol*, S. 2, s. 4.
- “Yine Köy Enstitüleri”, (1962), *Milli Yol*, S. 4, s. 6.
- Akansel, Mustafa Hakkı (1951), “Ana Sevgisi Gibi”, *Orkun*, S. 64, s. 5-6.
- Akmermer, İmdat (1962), “Türklük ve Müslümanlık”, *Toprak*, S. 2, s. 15.
- Aslan, Öznur Özden (2019), “Köy Enstitülerinin Toplum Kalkınmasındaki Rolü”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 6, S. 1, s. 84-119.
- Atsız, Nihal (1947), “Hasan Ali Hesap Vermelidir”, *Altınışık*, C. 1, S. 5, s. 3-5.
- Aydın, Eşref (1974), “Köy Enstitülerinin Gerçek Yüzü”, *Devlet*, S. 233, s. 6-10.
- Aydoğdu, Adalet Görgülü (2016), “Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Hayatına Katkısı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 20, S. 2, s. 393-408.
- Baykurt, Tahir (1946), “Öğleyin”, *Türk’e Doğru*, S. 18, s. 14.
- Bilecik, Sümeyra (2016), “Eğitime Siyasi ve İdeolojik Yaklaşımlar Bağlamında Köy Enstitüleri ve İmam Hatip Okulları”, *Mütefekkir*, C. 3, S. 6, s. 329-347.
- Boybeyi Songül – Songül Sallan Gül (2008), “Cumhuriyet Aydınlanmasının Kısa Tarihi: Köy Enstitülerini Çevreleyen Tarihsel ve Toplumsal Koşullar ve Bugüne Çıkarsamalar”, *Toplum ve Demokrasi*, C. 2, S. 3, s. 67-92.
- Cebe, Dursun (1962), “Milli Şuurun Hâkimiyeti”, *Milli Yol*, S. 1, s. 13.
- Coşkun K. Fedai -Zeki Efeoglu-İsmail H. Acar vd. (1962), “İzmir’de Köy Enstitüleri İçin Yapılan Açık Oturumdaki Hadiseye Sebep Olan Bildirinin Metni”, *Toprak*, S. 4, s. 13.

- Coşkun, Kemal Fedai (1962), "Enstitü Mezunu Bir Öğretmenin İfşaatı", *Serdengeçti*, S.33, s. 9-10.
- Çalışır, Saffet (1946), "Köy Enstitülerinde Şiir Anlamı", *Türk'e Doğru*, S. 13, s. 9-10.
- Çalışır, Saffet (1946), "Köy Enstitümüzden Yetişenler: Ali Dünder", *Türk'e Doğru*, S. 17, s. 12.
- Darendelioğlu, İlhan (1959), "Köy Enstitüleri", *Toprak*, S. 58, s. 4-21.
- Dinçer, Nahit (1972), "Köy Enstitüleri", *Töre*, S. 11, s. 24-29.
- Doğnay (1946), "İbrahim Zeki Burdurlu", *Türk'e Doğru*, S. 18, s. 13
- Elçi, Mehmet Nuri (2021), "Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisinin Köy Enstitülerine Yaklaşımı", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 8, S. 4, s. 2039-2060.
- Ezer, Feyzullah (2020), "Köy Enstitülerinin Türk Eğitim tarihindeki Yeri ve Önemi", *Belgi Dergisi*, C. 2, S. 19, s. 1786 – 1804.
- Fındıkoğlu, Z. Fahri (1967), "Türk Köy Sosyolojisi ve Bir Araştırma", *Türk Yurdu*, C. 6, S. 334, s. 3-4.
- Gökalp, Ziya (1942), "Dehaya Doğru (Küçük Mecmuadan)", *Türk Yurdu*, C. 26, S. 5-6, s. 180-183.
- Gülmez Nurettin – Arife Cibil Yıldırım (2021), "Hasan Âli Yücel - Kenan Öner Davasının Türk Basınına Yansıması", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2021, C. 8, S. 4, s. 1422-1455.
- Gürsel, Ali (2018), "Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitüleri", *Asia Minör Studies*, C. 6, S. 11, s. 1-11.
- Hunutluoğlu (1952), "Köy Enstitülerinde Kooperatif", *Orkun*, s. 66, s. 10.
- İslamtürk, Sabri Baki, (1951), "Vatandaş Ahlakı", *Orkun*, S. 57, s. 2.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Bir Sistemi Temsil Eden Örnekler", *Orkun*, S. 59, s. 9-10.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün Özelliği ve Yüksek Kısım", *Orkun*, S. 60, s. 9-10.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kör Düğümü ve Tonguç Oyunu II", *Orkun*, S. 47, s. 3-4.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, S. 62, s. 9-12.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, S. 61, s. 11-12.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kör Düğümü", *Orkun*, S. 62, s. 12.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu", *Orkun*, S. 46, s. 3.
- Kadioğlu, Süleyman (1951), "Köy Enstitüleri Kördüğümü", *Orkun*, S. 64, s. 6.
- Kadioğlu, Süleyman (1952), "Köy Enstitüleri Hakkında Umumi Olarak Düşünceler", *Orkun*, S. 68, s. 8.
- Kadioğlu, Süleyman (1952), "Köy Enstitüleri Kördüğümü", *Orkun*, S. 66, s. 8-9.
- Karamanlioğlu, Ali F. (1965), "İmam – Öğretmen Enstitüleri", *Türk Yurdu*, C. 4, S. 315, s. 24-25.
- Karamanlioğlu, Ali F. (1967), "İmam-Öğretmen Enstitüleri", *Önasya*, S. 21, s. 7-8.
- Karataş, A. (1962), "Köy Enstitüleri Hakkında Bir Hatıra", *Orkun*, S. 6, s. 16-18.
- Koç, Nurgün (2017), "Köy Enstitüleri Hakkında Sözlü Tarih Araştırması", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 23, s. 63-69.
- Koç, Nurgün (2020), "Türkiye'de 'Köy Enstitüleri' Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010'a Kadar)", *Tarih yazımı*, C. 2, S. 1, s. 13-36.

- Koç, Nurgün (2021), “Türkiye’de “Köy Enstitüleri” Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi II (2010-2015)”, *Tarihyazımı*, C. 3, S. 2, s. 222-239.
- Okçuoğlu, A. (1962), “Köy Enstitüleri Gericiliği”, *Milli Yol*, S. 2, s. 7.
- Okçuoğlu, A. (1962), “Köy Enstitülerindeki Komünizm Propagandası Unutulmamalı”, *Milli Yol*, S. 1, s. 11.
- Okçuoğlu, A. (1962), “Köy Enstitüsü Mezunları Hakkında”, *Milli Yol*, S. 4, s. 5.
- Okçuoğlu, A. (1962), “Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup”, *Milli Yol*, S. 14, s. 5.
- Okurer, Cahit (1974), “Niçin Köy Enstitülerine Karşıyım”, *Ötüken*, S. 130, s. 13-15.
- Orhun, Orhan Seyfi (1944), “Köy Enstitüleri”, *Çınaraltı*, S. 121, s. 1-3.
- Öztekin, Hülya (2018), “1944 Irkçılık Turancılık Davası ve Basındaki Tartışmaları”, *Selçuk İletişim*, C. 11, S. 1, s. 212-236.
- Sançar Nejdets (1962), “Köy Enstitüleri Mücadelesi Bir Türkçülük – Moskofculuk Çatışmasıdır”, *Toprak*, S. 6, s. 5.
- Sançar, Nejdets (1959), “Köy Enstitüleri Hakkında II”, *Toprak*, S. 61, s. 4.
- Sançar, Nejdets (1960), “Köy Enstitüleri III”, *Toprak*, S. 62, s. 7-8.
- Sançar, Nejdets (1974), “Köy Enstitüleri Meselesi”, *Ötüken*, S. 123, s. 13.
- Sarpkaya, Ruhi (2008), “Köy Enstitülerinden Sonra İmam – Hatip Liseleri”, *Toplum ve Demokrasi*, C. 2 S. 3, s. 1–28.
- Sayman, Kazım (1946), “Bir Hamle Yapıyoruz”, *Türk’e Doğru*, S. 18, s. 7.
- Suver Akkan - Ali Acundaş (1962), “Türk Gençliği Köy Enstitülerinin İhyasının Karşısında”, *Milli Yol*, S. 14, s. 1.
- Suver Akkan– Ali Acundaş, (1962), “Gençler Köy Enstitülerine Karşı”, *Toprak*, S. 5, s. 11.
- Tanır, Türksöy (1951), “Hasan Ali ve Tonguç Baba Geliyor”, *Orkun*, S. 60, s. 3.
- Tevetoğlu, Fethi (1974), “Köy Enstitüleri Üzerine”, *Ötüken*, S. 123, s. 14.
- Timurtaş, Faruk K. (1962), “Komünizm Tehlikesi”, *Toprak*, S. 2, s. 3.
- Tunçalp, Enver (1962), “İnönü ve Laiklik”, *Serdenceşti*, S. 33, s. 5.
- Tural, Ayşegül (2016), “Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 2, s. 17-21.
- Turan, Osman (1959), “Köy Enstitüleri Hasreti ve Milli Şuuru Koruma Zarureti”, *Türk Yurdu*, C. 1, S. 277, s. 1-6.
- Turan, Osman (1962), “Köy Enstitüleri”, *Toprak*, S. 2, s. 4.
- Turgut, Mehmet (1958), “Köy Enstitüleri ve Maarifçilerimiz”, *Türk Yurdu*, C. 1, S. 278, s. 28-30.
- Turhan, Mümtaz (1974), “Köy Enstitüleri Masalı”, *Ötüken*, S. 130, s. 12.
- Ustaömeroğlu, Mustafa (1962), “Moskof Taktiği”, *Toprak*, S. 4, s. 18.
- Uygur, Ali “Anma Törenine Karşılık Tel’in Töreni Mi İsteniyor”, *Türk Yurdu*, Temmuz 1963, C.3, S. 300, s. 41-42.
- Vural, Mithat K. (2014), “II. Dünya Savaşı Sonrası Anti-Komünist Siyasal İklimin Köy Enstitüleri’nin Kapatılmasına Etkisi”, *MSGÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 10, s. 166-184.
- Yılmaz, İbrahim (1946), “Köyüme Özlem”, *Türk’e Doğru*, S. 18, s. 14.

4. Süreli Yayınlar

Çınaraltı (1944)

Devlet(1973-1974)

Her Gün (1949)

Milli Yol (1962)

Orkun (1951-1952)

Önasya (1967)

Ötüken (1974)

Resmi Gazete, (20 Nisan 1940, S. 13682)

Serdengeçti (1962)

Toprak (1960-1962)

Töre (1972)

Türk Yurdu (1942-1967)

Türk'e Doğru(1946)

EKLER

Ek1: Köy Enstitülerinin kurucularına yönelik bakış açısını gösteren bir karikatür. *Orkun Dergisi*, Kasım 1951, S. 60.

